

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοχτήτης: Δ. Η. ΤΑΙ'ΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, αρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη δρ. 10. Για το εξωτερικό φρ. χρ. 12,50.—Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες συνδρομές (3 δρ την τρίμηνία).—Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ή δεν προπληρώνει την συνδρομή του.

20 λεπτά το φύλλο.—Τα περασμένα φύλλα πουλιούνται στο γραφείο μας διπλή τιμή.

Βρίσκεται στην Αθήνα σ' όλα τα κιόσκια, και στις επαρχίες σ' όλα τα πρακτορεία των Εφημερίδων.

Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ (*)

Ἐπειτ' ἀπ' ὅσα μᾶλλον ἀρνητικὰ ἔγραψα στὰ περασμένα φύλλα τοῦ «Νουμά», ἔρχουμαι σήμερον νὰ δώσω τῇ θετικῇ βάσει τῆς σοβαρῆς ἐργασίας γιὰ τὸ ἐργατ.κό μας κίνημα. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο δὲ θὰ ἔχω νὰ πῶ πολλὰ γιατί ἔχω τόσα καὶ τόσα γράφει σὲ περασμένα φύλλα τοῦ «Νουμά» καὶ στὸ φύλλο τῶν «Καιρῶν» τῆς 31 Ἰουλίου ἔδωκε πολλὰ ζητήματα ἀπ' τὰ σχετικὰ στὸν τόπο τους σὲ μιὰ φωτισμένη συνέντευξη ὁ φίλος μου κ. Παπαναστασίου.

Γιὰ δογματισμὸ καὶ ἀδιάλλακτη τακτική, γιὰ ἀντιγραφὴ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἄλλων κρατῶν δὲ θὰ βρεθεῖ βέβαια τίμιος συζητητὴς ποὺ θὰ μᾶς κατηγορήσει. Ἀλλὰ φυσικὰ τίμιος συζητητὴς ἀνθρώπος ποὺ νὰ ἔχει πραγματικὴ θέληση νὰ συζητήσει τίμια καὶ νὰ ἐργαστεῖ τίμια. Κι αὐτὸ βέβαια δὲ γίνεται ὅταν κάνουμε τὸ σοσιαλιστὴ στοὺς μὲν, κατηγοροῦμε τὸ σοσιαλισμὸ στοὺς ἄλλους, ὅταν ἐπιτήδεια θέλουμε νὰ τρομάζουμε τοὺς ἐργάτες μὲ τὸ σοσιαλισμὸ, λέγοντάς τους — **καθὼς ξέρει πολὺ καλά ἐκεῖνος ποὺ θὰ στοιχειοθετήσει τὸ ἄρθρο μου αὐτὸ** — πὼς σοσιαλισμὸς θὰ πεί ν' ἀρπάξουμε τὴν περιουσίαν τῶν πλουσίων καὶ νὰ τὴ μοιράσουμε! Ἐέ-

ρουμε πὼς αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα τὸ μεταχειρίζονταν ἀπὸ ἀνέκαθεν οἱ ἐκμεταλλεῦτες τῶν ἐργατῶν. ἂν οἱ σημερινοὶ τοὺς προστάτες μεταχειρίζονται τὸ ἴδιο ὅπλο δὲν προκαλοῦν σοβαρὴ ὑπόνοιαν πὼς κι αὐτοὶ δὲν εἶναι λιγώτερο ἐκμεταλλεῦτες ἀπ' τοὺς πλουτοκράτες; Ἄς εἶναι! Πιστεύω πὼς αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀρκετὰ τὸ ἀπόδειξα ὡς τώρα, ὥστε νὰ μὴ χρειάζομαι κι ἄλλες ἀποδείξεις. Δὲν ἀπεικονίζομαι παρὰ στοὺς εὐσυνείδητους ἀγωνιστὰς καὶ στοὺς ἐργάτες ποὺ θέλουν σήμερον νὰ σκεφτοῦν **σήμερον**, γιατί ποῖός ξέρει ἂν αὔριο θάιναι καιρὸς κι ἂν δὲν θὰ χτυποῦν τὸ κεφάλι τους ποὺ δὲν εἶτανε αὐτοὶ μόνοι τους οἱ φορεῖς τῆς ἰδέας τους, μόνον τὴν παράδωσαν σ' ἕναν ἀνθρώπο, ποὺ ἐπὶ τέλους κι ἂν δὲν εἶτανε ἀπὸ πρόθεση ἐκμεταλλευτὴς, εἶτανε κοντὰ στὸν πειρασμὸ νὰ προδώσει τοὺς ἐργάτες γιὰ ν' ἀνεβεῖ αὐτός, ὅπως τόκαναν ἄλλες σοβαρὲς καὶ σπουδαῖες φυσιογνωμίες, ἀνθρώποι ἐπιστήμονες καὶ μορφωμένοι, ὅπως λ. χ. ὁ Μπριὰν καὶ ὁ Βιδιάνι. Ἀλλοίμονο στίς ἰδέες ποὺ παραδίνονται σὲ λίγα χέρια κι ἀλλοίμονο σὲ κείνους ποὺ δὲ νοιώθουν τὸ μέγαλον κίντυνο ἀπ' αὐτό!

Κινηθήκαμε καὶ κινούμαστε στὸν τόπο μας διαρκῶς μέσα στὸ βούρκο τῶν προσωπικῶν κομμάτων, γιατί ἔλειπαν οἱ ὁργανωμένες κοινωνικὲς τάξεις μὲ τὰ ὁρισμένα προγράμματα. Καὶ ἰώρα ὁργανώνονται οἱ ἐργάτες γιὰ νὰ παραδοθοῦν κι αὐτοὶ σὲ πρόσωπα — καὶ τί πρόσωπα! —, γιὰ νὰ μὴν ξέρουν τί ζητᾶν καὶ μόνο νὰ θαυμάζουν τὸ σωτήρᾶ τους σὰν κερδίσουν κανένα ζητηματάκι, σὰν πάρουν καμμιὰ παραχώρηση ἀπ' τοὺς ἐκμεταλλεῦτες τους! Δὲν ὑποτιμοῦμε μεις διόλου τὴν ἀμεση δράση τῶν ἐργατῶν· κάθε ἄλλο τὴν ὑποστηρίζουμε, γιατί τοὺς κάνει νὰ νοιώσουν τὴ δύναμή τους, ν' ἀποκτήσουν αὐτοπεποίθηση. Μὰ τί γίνεται σ' ἐμᾶς; Μοιρολάτρες καὶ προσωπολάτρες οἱ ἐργάτες μας, ἀμόρφωτοι κ' ἔχοντας ἀκόμα ὅλες τίς προλήψεις τους — μόλις κερδίσουν τὸ ζήτημά τους **χάρη στὴν ἴδια τους τὴ δύναμη καὶ μόνο σ' αὐτὴ** ξαναπέφτουν πάλι στὸ μακάριον ὕπνο τους κ' εὐλογοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Μωϋσῆ τους, σὰν αὐτὸς νὰ τοὺς ἔφερε τὴ νίκη καὶ νὰ μὴν τὴν ἐπῆραν μόνοι τους, καὶ χώνουνται πιὸ βαθιά στὸ λάκκο τῆς ἐκμετάλλεψης, ἀφοῦ ἐκεῖνος μπορεῖ ἀτιμώρητα νὰ κομπάζει γιὰ μιὰ ἐπιτυχία τῆς ἀπεργίας τους. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ὄψη τῶν κινήματων αὐτῶν γιὰ κείνους ποὺ βλέπουν ἀμερόληπτα. Γιὰ τὸ κέρδος τῆς στιγμῆς θυσιάζουμε τὸ πᾶν καὶ ὁ τρίτος ποὺ ἀπολαύει, ὁ tertius gaudens, εἶναι κείνος ποὺ μπορεῖ τὸ κέρδος ἐκεῖνο νὰ τὸ ἐκμεταλλεύεται γιὰ ν' αὐξήσει τὴν προσωπικὴ του ἐπιρροή.

Μποροῦνε λοιπὸν ἀκόμα οἱ ἐργάτες μας νὰ εἰ-

(*) Κοίτα ἀριθ. 485—487 τοῦ «Νουμά».

ναί τόσο τυφλοί, ώστε να επιδιώκουν τέτοιου είδους ωφελήματα; Αυτοί που τόσα χρόνια είτανε σκλάβοι, αυτοί που ξυπνοῦν τόσο δύσκολα κι ἀφοῦ τοὺς ξυπνήσει κανεὶς — τόσο πολὺ πιὰ βιάζονται νὰ πετύχουν κάποιο κέρδος, ἀφοῦ τόσον καιρὸ δὲν αἰστανόντουσαν τὴν ἀνάγκη του; Ἄς μορφωθοῦν πρῶτα, ἄς ὀργανωθοῦν σὲ πραγματικὰ σωματεῖα — ὄχι σωματεῖα μὲ προέδρους καὶ τσακώματα, μὲ λάδαρα καὶ πανηγύρια σ' ἐορτὲς ἀγίων — καὶ τότε πολὺ πιὸ εὐκολὰ θὰ πάρουν τόσα καὶ περισσότερα. Τότε τὸ κέρδος τοὺς θάναί πραγματικὸ καὶ μόνιμο· τότε θὰ πηγαίνουν ἀδιάκοπα μπροστά, τότε ἡ κάθε νίκη τοὺς θὰ τοὺς δυναμώνει καὶ θὰ τοὺς ἐγκαρδιώνει σὲ νέον ἀγώνα, θὰ τοὺς δίνει τὴν ἐλπίδα σὲ νέα νίκη. Μόνον τότε δὲ θ' ἀναπαύονται ποτέ, μὰ θ' ἀγωνίζονται διαρκῶς. Μόνον τότε θὰ συνειθίσουν νὰ μὴν ἀπογοητεύονται γιὰ τὶς ἀποτυχίες· θὰ τὶς θεωροῦν φυσικές, θὰ ξέρουν ποιούς ἀγῶνες καὶ πόσες καταδίξεις ὑπόφεραν οἱ συνάδερφοί τοὺς ἄλλων κρατῶν, πού δὲν εἶχαν κἀν τὴν πολιτικὴ ἐλευθερίαν πού ἔχουν αὐτοὶ πρὶν τὴ ζητήσουν καὶ πρὶν τὴ νοιώσουν, καὶ θὰ τραδοῦν πάντα μπροστά. Ἐνῶ τώρα μιὰ τοὺς ἀποτυχία θὰ τοὺς γονάτιζε, θὰ τοὺς παρέλυε καὶ θὰ τοὺς ἔκανε νὰ ξανακοιμηθοῦν γιὰ χρόνια πάλι!

Αὐτὰ βλέπει ὁποῖος σκέφτεται σοβαρὰ κι ὄχι τσαρλατάνικα. Ὅταν ἔμωσ λέμε αὐτὰ δὲν ἀκολουθοῦμε βέβαια ἐμεῖς ἀδιάλλακτη πολιτικὴ οὔτε περιμένουμε ἐμεῖς μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια ὅσο νὰ καταλάβουμε τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, ὅπως ἀπὸ *κακὴ πίστις ἐν γνώσει* μᾶς κατηγοροῦν. Οἱ ἄνθρωποι πού ὡς τώρα σκέφτηκαν σοβαρὰ στὸν τόπο μας ἔχουν ἀναπτύξει ὀλόκληρο μεταρρυθμιστικὸ πρόγραμμα, πού ἴσα ἴσα θὰ ἐπιδιωχτεῖ *πρὸς τὸ παρόν*, πού θὰ ἐπιδιωχτεῖ ὅμως ὄχι μὲ ζητιάνεμα, ἀλλὰ μὲ ἀντρίκιο πάρσιμο χάρη στὴ δύναμη πού θὰ στέκεται πίσω ἀπ' αὐτὸ (κοίτα τὸ πρόγραμμα τοῦ λαϊκοῦ κόμματος — κοινωνιολόγων — καὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κέντρου Ἀθηνῶν). Ποιὸ εἶναι τὸ πρόγραμμα ὅμως ἐκείνων πού *συνεργάζονται* «μὲ ἀστικὸν κόμμα»; Οἱ *συνεργάτες* αὐτοὶ ἢ καλλίτερα ὁ καπετάν ἓνας συνεργάτης τοῦ ἀστικοῦ κόμματος *ἐπάρθηκε* στὸ βενιζελικὸ συνδυασμό, δὲν πῆγε ὡς συνεργάτης, μὰ ὡς μέλος τοῦ συνδυασμοῦ σὰν τοὺς ἄλλους, χωρὶς κχιμῖαν αὐτοτέλεια, χωρὶς κανένα ξεχωριστὸ πρόγραμμα· εἶταν ἓνα — κι ἀπ' τὰ πιὸ ἀσημότερα — νοῦμερα τοῦ βενιζελικοῦ συνδυασμοῦ. Δὲ ντρέπεται λοιπὸν λιγάκι νὰ μιλεῖ γιὰ συνεργασία; Δὲ ντρέπεται νὰ περηφανεύεται γιὰ τὴν ἐργατικὴ νομοθεσία (ἂ πρόπος, δταν ὁ κ. Θεοδωρόπουλος ρωτᾷ τὸν ἑαυτοῦ «σὰς κατηγοροῦν ἀκόμα, ἂν ἐνοιωσα καλά, ὅτι ἔχετε μεγάλην πίστιν εἰς τὴν ἐργατικὴν νο-

μοθεσίαν» γιὰ ν' ἀπαντήσῃ «εἶνε περίεργον πῶς κατορθώνουν νὰ μαντεύουν τὰς σκέψεις μου οἱ κύριοι», δὲν πιστεύω νὰ ἐννοεῖ ἐμένα, γιὰτὶ ποτέ μου δὲν εἶπα τέτοια πράγματα, οὔτε ξέπεσα ὡς τὸ σημεῖο νὰ προσπαθῶ νὰ μαντεύω τὶς σκέψεις τοῦ κ. Θ. ὅστε φαίνεται ἡ δημιουργικὴ του φαντασία ἔδρασε κι αὐτοῦ, ἴσως καταγοητευμένη ἀπ' τὴν εὐφυΐα τῆς ἀπάντησης!), νομοθεσία χαρισμένη στοὺς ἐργάτες, γιὰτὶ βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ φαντάζεται σοβαρὰ — ἢ καλλίτερα δὲν μπορεῖ νὰ κάνει σοβαροὺς ἀνθρώπους νὰ πιστέψουν (γιατὶ αὐτὸς μπορεῖ νὰ φαντάζεται ὅ,τι θέλει) πῶς οἱ 350 ἀστοὶ βουλευτὲς φοβήθηκαν τὸ μπόι του καὶ ψήφισαν τοὺς νόμους ἐκείνους; Μὰ ἔπρεπε νὰ κάνει λόγο καὶ γι' αὐτὴ γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ δρόμο τῆς παραχάραξης καὶ τῆς ἀσυνειδησίας, γιὰ νὰ βάλῃ στὸ στόμα μας τὴ φράση πῶς ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία ἀπολύτως εἶναι καταστρεπτικὴ γιὰ τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ μᾶς δείξῃ πῶς διάβασε τὸ Λασσάλλ καὶ τὸ Ferri — καὶ ν' ἀποδείξῃ τί; πῶς «ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία εἶνε ἀναγκαῖος καρπὸς τοῦ σημερινοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Ἐπιστήμης (!) ἀναγνωρίζει ἐμμέσως δι' αὐτῆς τὴν ἀνάγκην τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπον καὶ ἐπεμβαίνει ὑποδοχθόντας τὸν ἐργάτην νὰ καλλιτερεύσῃ τὴν θέσιν του». Δὲν εἶναι βέβαια δουλειά μου νὰ καθίσω νὰ μάθω γράμματα στὸν κ. Θ.· αὐτὸ ἄς τὸ κάνει ὁ δάσκαλός του ὁ δόκτωρ Ἀρλουμπς. Ἐγὼ πού ξέρω εὐτυχῶς τί μοῦ γίνεται καὶ *μελέτησα* τὰ πράγματα ξέρω καὶ τί λέω δταν γράφω πῶς ἡ τελευταία *ἐλληνικὴ* ἐργατικὴ νομοθεσία ἔδρασε τὸν *ἐλληνικὸν* ἐργατικὸν ἀγῶνα γιὰτὶ *δὲ ζητήθηκε καὶ πάρθηκε* μὰ *χαρίστηκε* στοὺς ἐργάτες, γιὰτὶ ἐπομένως τοὺς ἐνισχύει στὴ μοιρολατρεία καὶ κακομοιριά τοὺς. Καὶ γι' αὐτὸ μοῦ τὸ συμπέρασμα ἔφερα γιὰ ἐπιχείρημα μιὰ φράση τοῦ Μάρξ πού ὁ ἴδιος ὁ κ. Θ. *χωρὶς νὰ τὴ νοιώσῃ* τὴν παράθεσε στὴ σελ. 7 τοῦ φυλλάδιου «ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία τῆς Ἑλλάδος». Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἀντικρούονται τόσο εὐκολα, ὅσες στίγες ἐφημερίδας κι ἂν γεμίσουν. Αὐτὸ τὸ νοιώθει εὐκολὰ κάθε ἄνθρωπος πού σκέφτεται σοβαρὰ: ἓνα σοβαρὸ ἐργατικὸ κίνημα χρειάζεται σοβαρὰ μορφωμένους ἐργάτες μ' ἐργατικὴ συνείδηση — ἰδιαιτέρα σὰν πρόκειται, ὅπως εἶναι ἡ γνώμη σχεδὸν ὅλων μας, νὰ δράσῃ πολιτικά. Γιατὶ καθὼς κ' ἐγὼ ἔγραψα καὶ ὁ κ. Παπαναστασίου ὑποστήριξε «εἶναι φανερόν ὅτι οἱ ἐργάται δὲν ἐνδιαφέρονται μόνον ὑπὲρ τῆς ἐργατικῆς προστατευτικῆς νομοθεσίας, διότι ἀπλούστατα εἶναι φορολογούμενοι, διότι εἶναι ἄνθρωποι αἰσθανόμενοι ἀνάγκην μορφώσεως, διότι ἔχουν συναλλαγὰς καὶ δικάζονται εἰς τὰ δικαστήρια, αἱ δὲ εἰς

αυτούς συμφέρουσαι μεταρρυθμίσεις απαρέσκουν εις τὰς εὐπόρους τάξεις καὶ διότι ἡ πλήρης ἀποκατάστασις των δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἐπέλθῃ μόνον διὰ τῆς προστατευτικῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας». Ἐχουν λοιπόν, δηλ. πρέπει νὰ ἔχουν οἱ ἐργάτες πρόγραμμα ὄχι μόνον ἐργατικῆς προστατευτικῆς νομοθεσίας, μὰ καὶ πρόγραμμα φορολογικὸν, πρόγραμμα δικαστικῆς νομοθεσίας, πρόγραμμα ἐκπαιδευτικόν. (*)· γιατί μπορεῖ δ, τι τοὺς δίνουμε σήμερα μὲ μορφὴ ἐργατικῆς νομοθεσίας νὰ τοὺς τὸ πάρουμε αὐριο μὲ ἄλλου εἶδους νομοθετικὸ μέτρο χωρὶς αὐτοί, σὰν ἀμόρφωτοι ποὺ εἶναι, νὰν τὸ νοιώσουν—πάντα χωρὶς νὰ νοιώσουν σὲ τί ὀφείλεται ἡ ζημία τους. Πῶς θὰ εἶναι λοιπὸν ἐξασφαλισμένοι, ἐξὸν ἀπ' τοὺς ἄλλους λόγους, πῶς ὁ ἓνας ἀρχηγός τους δὲ θὰ τοὺς προδώσει μ' ἓνα τέτοιον τρόπο—ἀν δὲν ἔχουν μορφωθεῖ; Καὶ τί θὰ τοὺς ὠφελοῦσαν λοιπὸν λίγες πρόσκαιρες νίκες ποὺ ἔρχονται ὕστερα ἀπὸ μάχες κανομένες ἐπίτηδες γιὰ ν' ἀποχτήσῃ ἐπιρροὴ ὁ ἓνας ἐκεῖνος καὶ... γιὰ νὰ σκάσουν «οἱ διάφοροι Τρανοί»;

Τὸ πρῶτο λοιπὸν καὶ τὸ κύριο δὲν εἶναι νὰ μαζευτοῦν νούμερα Κομπάρσων. Αὐτὰ χρειάζονται μόνον γιὰ ἐπιτυχίες τῆς στιγμῆς, ἐπιτυχίες ποὺ φέρουν πραγματικὴ ὠφέλεια ὄχι στοὺς ἐργάτες· μὰ στὸ νομικὸ τους σύμβουλο. (**) Χρειάζεται οἱ ἐργάτες νὰ μορφωθοῦν γιὰ νὰ μπορέσουν πραγματικὰ νὰ ὑπερασπίσων τὰ συμφέροντά τους. Φυσικὰ πῶς αὐτὸ δὲν εἶν' εὐκόλο, γιατί δύσκολα βγάζουν τίς προλήψεις τους οἱ δικοί μας ἐργάτες, ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ σκοτάδι. Μὰ δὲν εἶναι καὶ ἀδύνατο. Καιρὸς καὶ ὑπομονὴ ἀπαιτοῦνται· ὄχι βιασίματα, ὄχι τσαρλατανιές, ὄχι ἐπιπολαιότητες. Προχωρώντας, σιγὰ καὶ συστηματικὰ, μορφώνοντας καὶ ἀκόμα μιὰ φορὰ μορφώνοντας ἀποχτοῦμε βράχους τῆς ιδέας, δημιουργοῦμε πολιτικὸ ἐπίπεδο, πολιτικὸ κόμμα ἀρχῶν. Σὰν ἀνοίξουν κάπως τὰ μάτια τους—τότε μποροῦν νὰ ἐλπίζουν πῶς θὰ πάρουν, τότε θὰ ξέρουν καλὰ τὰ μέσα ποὺ θὰ ἐφαρμόσουν.

(*) Κοίτα καὶ ἀρθρα μου στοὺς ἀριθ. 459—461, 466—467, 469 καὶ 476 τοῦ «Νουμά».

(**) Ἀφίνω ἐδῶ πῶς ὅταν οἱ ἀπεργίες ἔχουν κυρίως τὸ σκοπὸ νὰ ὠφελήσουν πρῶτα ἐκεῖνον κ' ἔπειτα τοὺς ἐργάτες κάθε ἄλλο παρὰ τίμια κ' εὐσυνείδητα γίνονται (γιατί δὲ θέλουμε νὰ ποῦμε πῶς γίνονται ἀπὸ βλακεία). Ἀπόδειξη ἡ τελευταία ἀπεργία τῶν ἀγιοεργατῶν, ποὺ δὲ θὰ τοῖμοῦσε ποτὲ νὰ τὴν προκαλέσει ἓνας σοβαρὸς ἄνθρωπος καὶ πραγματικὸς φίλος τῶν ἐργατῶν—ἀπεργία, ποὺ μ' ὅλη τὴν πρωτόφανη ὑποστήριξη ἀπὸ μέρους τῆς Κυβέρνησης, κατέληξε μ' ἓνα πούφ, δηλ. μὲ τὸ νὰ μείνουν κάμποσοι ἐργάτες χωρὶς δουλειά. Θὰ γινότανε αὐτό, ἀν ἄλλα ἐλατήρια εἶταν ἐκεῖνα ποὺ δημιουργοῦσαν τὴν ἀπεργία;

Αὐτοὶ ποὺ εἶχαν τόσων καὶ τόσων χρόνων ὑπομονὴ χωρὶς νὰ σηκώσουν κεφάλι, μποροῦν νὰ περιμένουν ἓναν ἀκόμα χρόνον ἀν βρεθοῦν οἱ τίμιοι ὀδηγοὶ ποὺ νὰ τοὺς δώσουν νὰ τὸ καταλάβουν, ποὺ νὰ τοὺς δείξουν τὸ πραγματικὸ τους συμφέρον καὶ νὰ μὴ θελήσουν νὰ τοὺς θαμπώσουν μὲ τίς ἐπιτυχίες τῆς στιγμῆς. Δὲ θὰ πεῖ ὅμως αὐτὸ πῶς θὰ περιμένουν τὴ σοσιαλιστικὴ πολιτεία. Ὅλοι μας φωνάζουμε πῶς εἶναι βέβαια σκοπὸς τοῦ ἀγῶνα τὸ νὰ ἐξασφαλιστεῖ στὸν καθέναν ὁλόκληρος ὁ καρπὸς τῆς ἐργασίας του, χωρὶς κανένα δικαίωμα τοῦ κεφαλαίου οἰασθήποτε μορφῆς, καὶ ἡ ἐλεύτερη ἀνάπτυξη τῆς σκέψης του, μὰ πῶς ὁ ἀγῶνας γίνεται βῆμα μὲ βῆμα, γιατί καὶ τὴ δύναμη δὲν τὴν ἀποχτίνει κανεὶς μονομιᾶς. Ὅσο νὰ ξυπνήσουν ὅλοι οἱ ἐργάτες, μικροαστοὶ καὶ μικρογεωργοὶ ποὺ μόνον ὅταν τοὺς ξυπνήσουν καὶ συνεργαστοῦν θὰ μπορέσουν νὰ φέρουν ἀποτέλεσμα, ὅσοι λίγο λίγο θὰ ξυπνοῦν θὰ παίρνουν τὰ ὠφελήματά τους, τ' ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη ποὺ διαθέτουν. Μὰ θὰ ζητοῦν, θὰ ξέρουν τί καὶ πῶς τὸ ζητοῦν. Αὐτὸ θὰ πεῖ σοβαρὴ ἐργασία ἀνθρώπων ποὺ πολεμοῦν ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους μὰ γιὰ τὴν ιδέα. Δυστυχῶς οἱ ἐργάτες δὲν τὰ βλέπουν αὐτά· θαμπωμένοι ἀπ' τὰ πρόσκαιρα κέρδη τοὺς ἀκολουθοῦν τυφλὰ τὸν κατηφορικὸ δρόμον ποὺ πῆραν. Ἀμόρφωτοι καθὼς εἶναι δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ διακρίνουν τοὺς τίμιους πολεμιστὰς ἀπ' τοὺς ἐκμεταλλευτὰς. Πιστεύουν κάθε κακοήθεια καὶ συκοφαντία ποὺ τοὺς ὑποβάλλουν οἱ τελευταῖοι ἐπιτήδεια, καθὼς εἶδαμε στὰ περασμένα φύλλα. Κι ὁ ἐλληνικὸς ἐργατικὸς ἀγῶνας ἔτσι μὲ τέτοια χάλια προχωρεῖ.... Κι ὁ ρωμικὸς ἐργάτης κοιμάται σὰν ἄλλος Ἐπιμενίδης μακάρια.... **Μὰ θάρθει καὶ γι' αὐτὸν ἡ μέρα ποὺ θὰ ξυπνήσῃ.** Γιατί δὲν πιστεύουμε πῶς ἀπὸ μᾶς λείπουν ὁλότελα τὰ χέρια τῶν πρόμαχων τῆς ἐλεύτερης σκέψης ποὺ ν' ἀναλάβουν τὸν ἀγῶνα, οὔτε πῶς θὰ λείψουν οἱ εὐγενικοὶ χρηματοδότες, ὅπως δὲν ἔλειψαν σὲ κανένα μέρος τοῦ κόσμου ἀν καὶ λιγώτερο αἰσθηματικὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ χωρὶς ν' ἀνήκουν στὴν ἴδια τάξη νὰ ὑποστηρίξουν ἓνα εὐγενικὸ ἰδανικόν, τοῦ **ξεσκλαβωμοῦ τῶν πολλῶν ἀπ' τὰ δεσμὰ τῶν ὀλίγων.**

Ἄς γνωριστοῦν λοιπὸν ἀναμεταξύ τους οἱ τέτοιοι ἀφιλόκερδοι καὶ τίμιοι ἀγωνιστές, καὶ ὑπερνικῶντας μικρὰς διαφορὰς, ἄς δώσουν τὰ χέρια γιὰ μιὰ σοβαρὴ ἐργασία στὸν μέγαν αὐτὸν ἀγῶνα.